

УДК 378(09)(477.4/7)"19/20"

Н. А. Сейко,

доктор педагогічних наук

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ПРОБЛЕМА ДОБРОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ НА СТОРІНКАХ "ЖУРНАЛУ МІНІСТЕРСТВА НАРОДНОЇ ОСВІТИ" (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ СТОЛІТТЯ)

У статті представлено аналіз проблеми доброчинності у сфері освіти України на сторінках одного з найбільших освітніх періодичних видань другої половини ХІХ століття – "Журналу міністерства народної освіти". Визначено основні питання щодо розвитку доброчинності, які порушувалися на сторінках журналу; з'ясовано місце і роль правобережних територій Російської імперії у розвитку доброчинності у сфері освіти. Обґрунтовано значення "Журналу міністерства народної освіти" для поширення відомостей про досвід доброчинної підтримки сфери освіти з боку місцевих громад та приватних осіб.

На етапі творення незалежної української держави гостро постають питання духовного і культурного розвитку суспільства, що несуть у собі не лише позитивні, а й негативні тенденції, до яких можна віднести стрімке розшарування українського суспільства. Воно неминуче позначається і на освітніх процесах, і на можливостях соціалізації дітей з різних прошарків населення в межах соціального інституту освіти. Кожне суспільство тією чи іншою мірою прагне знайти шляхи залучення приватної та громадської ініціативи до рівного доступу всіх дітей до якісної освіти. В нашій державі цей процес відбувається за регулюючої функції Закону України "Про благодійність і благодійні організації" (2002), розпорядження Президента України "Про сприяння благодійності" (2000). Нині доброчинність як чинник соціального зростання особистості набуває статусу державно значущої діяльності; вона дедалі більше розглядається як інструмент формування громадянського суспільства шляхом творення соціального капіталу на регіональному й загальнодержавному рівнях. Тому великого значення набуває історичний досвід доброчинності у сфері освіти, що має бути представлений не як вивчення окремих актів доброчинної діяльності, а як віддзеркалення специфіки суспільних відносин в межах конкретної історичної епохи, що справляють свій вплив на соціалізацію особистості дитини.

Метою статті є аналіз місця та ролі проблем доброчинності в Україні на сторінках "Журналу Міністерства народної освіти" у другій половині ХІХ століття.

"Журнал Міністерства народної освіти" в Російській імперії виходив кілька разів на рік (переважно що три місяці) і виконував інформаційно-організаторську функцію для всіх органів управління освітою в учбових округах та навчальних закладах. Його структура мало змінювалася протягом другої половини ХІХ – початку ХХ століття і була приблизно такою: 1) урядові розпорядження в галузі освіти (сюди відносилися накази міністра й управляючого Міністерством народної освіти – товариша міністра; розпорядження про надання урядових нагород; накази про відрядження керівників міністерства; постанови ради міністра народної освіти); 2) кадрові питання загальнодержавного рівня в освітній сфері; 3) наукові статті в різних галузях знання; 4) статті методичного характеру; 5) замітки з аналізом опублікованої навчальної та методичної літератури; 6) літопис освітніх подій в імперії.

Журнал почав виходити в 1830 році і протягом перших 30 років структурно не змінювався. У 1868 році його обсяг було збільшено, структура зміненна, що й привело до публікації на його сторінках не лише розпоряджень і наказів, але й наукових статей [1: 71]. Міністр освіти у 1868 році доповідав імператору про те, що журнал поступово став "органом для обнародування як поточних розпоряджень по міністерству, так і його перспектив, висунутих на публічне обговорення" [1: 72]. Тираж цього видання у 1870 році складав близько 1,5 тис. екземплярів, що для тогочасних періодичних видань було досить значним показником, а кількість осіб, які мали підписку на це видання, складала 1100, переважна більшість яких, як писав сам журнал, була "людьми учбового стану" [1: 73]. "Журнал Міністерства народної освіти" був зразком спеціального освітнього видання. Додамо, що в середині ХІХ століття кількість освітніх і педагогічних видань різного рівня і типу в Російській імперії значно виросла: так, стали виходити друком журнали "Дитяче читання", "Народна школа"; зросла кількість підписок на газети і журнали педагогічного характеру "Педагогічний збірник", "Сімейні вечори", "Християнське читання" та ін.

Як правило, відомості про доброчинні пожертви на користь навчальних закладів, учнів, студентів та викладачів публікувалися в першому умовному розділі журналу. Так, протягом 1870 року в журналі було подано відомості про такі **доброчинні стипендії**, які розповсюджувалися на територію України: 1) Про затвердження стипендії Євграфа Платоновича Стаховського в Київській гімназії [2]. Стипендія призначалася для родичів доброчинника по лінії його батька і могла варіюватися для учнів Київської чоловічої гімназії або ж для студентів університету св. Володимира; 2) Про затвердження стипендії Леоніда Болдирєва при Харківському університеті [3: 212]. Стипендія призначалася для дітей потомствених дворян внутрішніх російських губерній православного віросповідання; 3) Про заснування

при Харківському університеті стипендії генерал-майора Петра Павловича Дурново [4: 207]. Стипендії призначалася для медичного факультету за рішенням попечителя учбового округу.

У "Журналі Міністерства народної освіти" вмішувалися відомості не лише про приватну, але й про **державну доброчинність** в навчальних закладах України. Наприклад, у січневому номері часопису в звіті міністра народної освіти йдеться про стипендії для випускників університетів, які вирішили присвятити себе науковій або педагогічній діяльності в галузі слов'янської філології і російської словесності: "існують з 1862 року по чотири стипендії ... імені просвітителів слов'янських, святих Кирила і Мефодія. Стипендії ці нині зроблені обов'язковими і призначаються студентам, які готують себе вчителі російської мови і словесності в гімназіях, а також тих, що закінчили курс в історико-філологічному факультеті з особливою відзнакою і залишені в університеті для підготовки до звання професорів слов'янської філології і російської словесності" [1: 13]. Засновуючи названі стипендії, уряд прагнув спонукати деяких випускників університетів продовжувати педагогічну діяльність вчителями гімназій і прогімназій, очевидно, враховуючи нестачу кваліфікованих викладачів у цих навчальних закладах, які б мали університетський ступінь освіти: "Після обговорення цих представлень в раді міністра народної освіти, мною були затверджені як правила для видачі стипендій студентам історико-філологічного факультету з метою підготовки вчителів гімназій і прогімназій, так і правила про видачу стипендій молодим людям, які завершили курс і залишаються при університетах з метою підготовки до професорського звання... треба відраховувати з стипендіальної суми в університетах... Харківському і св. Володимира по 3 000 руб. у кожному, що дає можливість, при розмірі кожної стипендії в 300 руб., утримувати ... по 10 стипендіатів" [1: 7].

Значну увагу "Журнал Міністерства народної освіти" приділяв **розвитку земської моделі доброчинності**, якій приділено в сучасних історико-педагогічних дослідженнях достатньо уваги [5-8]. Так, у "Журналі Міністерства народної освіти" за січень 1870 року у звіті міністра народної освіти відзначено Харківську міську земську управу, яка вміло розпоряджалася доброчинними коштами і запровадила доброчинні стипендії для 33 земських стипендіатів на курсах міністерства народної освіти; Херсонську земську управу, яка за рахунок земських доброчинних коштів утримувала пансіон при місцевій гімназії; Таврійську земську управу, яка виділила кошти з доброчинних пожертв на придбання будинку для пансіону при Симферопольській гімназії [1: 21-22, 34]. Додамо, що доброчинна підтримка пансіонів, а пізніше – спільних учнівських квартир при гімназіях в Україні була характерна для всіх учбових округів і відповідно відображалася в тогочасній періодиці.

"Журнал Міністерства народної освіти" писав у 1863 р., аналізуючи проблему **влаштування житла для учнів гімназій** протягом тривалого часу: "Це пішло ще від єзуїтів, які відчували дітей від сімейного життя. Спадщина єзуїтів проявилася у влаштуванні конвіктів, закритих виховних закладів; але вони влаштовувалися для заможних учнів; виховний вплив на звичайних учнівських квартирах належав до гувернерів і не є на належному рівні. Ще в початку XIX ст. Віленський університет в інструкції візитаторам висловив думку про необхідність постійних квартир для учнів. Але квартири не мали ні пристойного вигляду, ні домашнього нагляду; утримувачі квартир (жінки) не мали відповідної освіти і рівня морального розвитку... Уряд звернув на це увагу, і колишній попечитель Київського учбового округу постановив заснувати спільні учнівські квартири для надання незможним дітям пристойного приміщення і нагляду, не збільшуючи загальної плати за навчання і утримання. Це були заклади на папері – благі, але насправді – невдалі, а в принципі як віддалені від сімейного життя – фальшиві. Конарський [автор і організатор реформи освіти в Речі Посполитій (XVIII ст.) – Н. С.] призначав свої конвікти для заможних, а тут те саме, тільки для бідних; піари [греко-католицький орден – Н. С.] мали для того монастирі і сприяння суспільства; а тут – ні того, ні іншого. Громада прийняла ідею спільних учнівських квартир з недовірою: вчителі позбавилися права мати пансіонерів, а в наглядачі йшли відставні офіцери" [9: 7].

Не виходили з-під уваги "Журналу Міністерства народної освіти" й інші навчальні заклади в Україні та проблеми з їх доброчинною підтримкою, наприклад, ліцей князя Безбородька. Як відомо, цей навчальний заклад було створено у 1820 році як гімназію вищих наук завдяки доброчинній підтримці Олександра Безбородька – радника Катерини II [10: 133-135]. У своєму заповіті О. Безбородько призначив 210 000 руб. на Виховний будинок, який мав бути розміщений в Україні. Оскільки його спадок, з причини відсутності іншого спадкоємця, перейшов до молодшого брата Іллі, то саме останньому довелося розпорядитися цими доброчинними коштами, на які, замість Виховного будинку, було відкрито знаменитий Ніжинський ліцей. Ліцей князя Безбородька став особливим навчальним закладом середини XIX ст. і причин цьому можна навести кілька. В цей час на території Київського учбового округу вже не створювалися навчальні заклади, характерні для початку XIX ст. – тобто такі, які б фундувалися однією людиною чи групою заможних дворян (шляхтичів), і при цьому цей фондуш залишався б як довічна допомога, незалежна від соціокультурних, соціально-політичних та соціально-економічних змін. Безумовно, глобальні соціальні зміни – руйнування політичної чи економічної системи – приводили до скасування доброчинної допомоги, але, як правило, породжували нову доброчинну систему, адекватну новим соціальним умовам [11].

"Журнал міністерства народної освіти" звернув увагу на цей навчальний заклад у зв'язку з тим, що в другій половині XIX століття добродійних коштів на його утримання вже не вистачало і ліцей знаходився "... у вкрай незадовільному становищі, отримуючи на своє утримання 13 000 з невеликим надлишком рублів, тобто не набагато більше половини від того, що асигнується на класичну гімназію... Єдиний спосіб допомогти Ніжинському ліцею стати на ступінь вищого навчального закладу, яким він є по волі заповідача, полягає у збільшенні коштів його утримання за рахунок державного казначейства" [1: 15].

Деяка частина добродійних коштів, як свідчать публікації у "Журналі міністерства народної освіти", призначалася для **підготовки та подальшої добродійної підтримки вчителів** на спеціальних міністерських курсах та у вчительських семінаріях України. Так, предводитель сумського дворянства Кондратьєв заснував п'ять стипендій для завершення освіти випускників Сумського повітового училища на Харківських педагогічних курсах; Полтавські земські збори дозволили використати 5 000 руб. добродійних коштів щорічно для підготовки вчителів у місцевих повітових училищах; голова Прилуцької училищної ради своїм коштом навчав 22 стипендіати в місцевому повітовому училищі [1: 35]. Харківська громада збрала 1 413 руб. з метою створення добродійного фонду для підтримки вчителів-пенсіонерів; при Полтавському губернському училищі було створено добродійну касу для допомоги вчителям, які потрапили у вкрай скрутні фінансові умови. Зазначена каса створювалася з невеликих добродійних пожертв самих педагогів, а також інших приватних пожертв і в кінці 1868 року вміщувала 3 200 руб. [1: 37]. Міністр народної освіти Російської імперії зазначав в одному зі своїх звітів, опублікованих у "Журналі міністерства народної освіти", що добродійні кошти для підтримки вчителів є конче необхідними, оскільки "підготовка до вчительської служби коштує недешево, досягнення мети на цьому поприщі не для кожного доступне, і заміна одного хорошого вчителя на іншого такого само хорошого – не завжди легка, а іноді неможлива" [1: 37].

У 70-ті рр. XIX століття "Журнал Міністерства народної освіти" відреагував на **люстраційні процеси щодо добродійних пожертв** на користь навчальних закладів, ініційовані генерал-губернатором західних губерній Д. Г. Бібіковим. Люстраційний період у розвитку добродійності у сфері освіти почався в середині XIX століття, коли російська влада намагалася перевести значні добродійні кошти (переважно від польської громади) на користь російських навчальних закладів. Дослідник історії Київського університету М. Владімірський-Буданов (1884) писав: "У всьому тому ми бачимо тільки глибоку іронію історичних доль; ще за життя свого Чацький приречений був бачити, як кошти, зібрані ним з такими зусиллями для справи польської цивілізації, йдуть для мети протилежної" [12].

У процесі люстрації добродійних коштів, отже, було встановлено виконавчий порядок їх стягнення з усіх, навіть давніх (початку XIX століття) фундаторів приходських училищ, гімназій, університетів. Процесуально процес люстрації добродійних фондів належав до відання рад при попечителях учбових округів. Найбільш яскраво люстраційні й ревізійні процеси виявилися у Київському учбовому окрузі, що зрозуміло, оскільки саме в ньому було сконцентровано найбільшу кількість фондусових сум. Для цього було створено спеціальну Фондушову комісію, яка підлягала керівництву Ради попечителя округу.

Ради попечителів учбових округів у 1838 році визначали на кожен фондус відповідні капітальні суми, які б виражалися в рублях і могли бути подані на стягнення, штраф і т. п. [13: 50]. Фундатори при цьому зобов'язувалися виплатити всю капітальну суму, відсотками з якої стало би, в такому разі, розпоряджатися вже училищне начальство; так трапилося в Волоцькому, Несвіжському, Устилугському, Полонському, Кривинському, Порицькому та ін. училищах [13: 50]. Якщо ж ішлося про спадкоємців добродійників початку XIX століття, то до них було застосовано стягнення коштів шляхом застави маєтків.

"Журнал Міністерства народної освіти" опублікував у 1873 році розпорядження, за яким добродійні кошти (у грошах, нерухомості, обладнанні, книгах тощо), люстровані в середині XIX століття, мали перейти до так званих "спеціальних сум", для чого було засновано "особливий IV відділ, для внесення в нього всіх пожертвуваних на користь навчальних закладів капіталів, із зазначенням належних до них відсотків і витрат з цих відсотків" [14: 14]. Таким чином, запроваджений у західних губерніях досвід контролю над добродійними жертвами було розповсюджено на всю систему освіти Російської імперії.

Іноді в "Журналі міністерства народної освіти" з'являлися публікації, де висвітлювалися **конфесійні особливості добродійності** у тому чи іншому регіоні. Журнал, наприклад, нарікав на переважання католицької громади у добродійній підтримці своїх одновірців на Правобережній Україні. Так, міністр освіти у 1868 році писав у зазначеному виданні, що "діти католиків або належать до багатих і заможних класів землевласників, або користуються особливими фондами і стипендіями; вихованці ж православного віросповідання, як-от: діти священників, чиновників, міщан і частково селян, – переважно стану незаможного і навіть бідного і до цього часу не користувалися ніякими допомагами" [1: 24-25].

Висновок. "Журнал Міністерства народної освіти" став важливим інформаційним джерелом для навчальних закладів та учбових округів Російської імперії. Проблема добродійності у сфері освіти була значущим компонентом змісту цього часопису. Досить часто в журналі публікувалися відомості про розвиток добродійності у західних губерніях Російської імперії – Волинській, Київській, Подільській,

оскільки саме в цих губерніях у першій половині XIX століття було закладено основи системної фондушової підтримки сфери освіти з боку місцевих громад та приватних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Извлечение из Всеподданнейшего отчета министра народного просвещения за 1868 год // Журнал Министерства народного просвещения. – 1870. – № 1. – Ч. CXLVII. – С. 1–76.
2. Об учреждении стипендии Евграфа Платоновича Стаховского в Киевской гимназии // Журнал Министерства народного просвещения. – 1870. – № 1. – Ч. CXLXI. – 6 с.
3. Высочайшая повеления // Журнал Министерства народного просвещения. – 1870. – № 1. – Ч. CXLVII. – С. 211–214.
4. Мнение государственного совета // Журнал Министерства народного просвещения. – 1870. – № 2. – Ч. XLVII. – С. 206–210.
5. Ващенко А. В. Институт земських начальників Російської імперії кінця XIX – початку XX ст.: дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Алла Василівна Ващенко – Чернівці, 2002. – 232 арк.
6. Дровозюк Л. М. Освітня діяльність земств Правобережної України (1904 – 1920 рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Лідія Миколаївна Дровозюк. – Вінниця, 1998. – 196 с.
7. Захарова І. В. Роль земств у розвитку народної освіти в Україні (1864 – 1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Ірина Володимирівна Захарова. – Черкаси, 2002. – 201 арк.
8. Сейко Н. А. Доброчинність у сфері освіти в Україні (XIX – початок XX століття) : Київський учбовий округ : [монографія] / Н. А. Сейко. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. – С. 228–232.
9. Каширин Д. О попечительном совете и о том благотворном влиянии, какое может иметь совет на приличное устройство частных ученических квартир в западных губерниях / Д. Каширин // Журнал Министерства народного просвещения. – 1863. – Ч. CXIX. – С. 7–8.
10. Сейко Н. А. Доброчинність у сфері освіти України (XIX – початок XX століття) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.05 / Сейко Наталія Андріївна. – Луганськ, 2009. – 668 с.
11. Петухов Е. В. Гимназия высших наук кн. Безбородко в Нежине. 1820 – 1832 (к 75-летию со дня основания) : исторический очерк / Е. В. Петухов. – СПб. : Тип. Балашова, 1895. – 61 с.
12. Сборник материалов для истории просвещения в России, извлеченных из архива Министерства Народного Просвещения. – Т. III : Учебные заведения в западных губерниях. 1805 – 1807. – СПб, 1898. – 1186 с.
13. Приходские фондушеские училища в Юго-Западном крае : их возникновение и средства содержания // Приложение к Циркуляру по управлению Киевским учебным округом за 1900 г. – 189 с.
14. Циркулярное предложение начальствам учебных округов о перечислении пожертвованных частными лицами учебным заведениям капиталов в специальные средства министерства // Журнал Министерства народного просвещения. – 1873. – №4 (ноябрь). – Ч. CLXVX. – С.14–15.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Izvlechenie iz Vsepoddanneishego otcheta ministra narodnogo prosveshcheniia za 1868 god [The Retrieval from the Loyal Report by the Minister of the Folk Education for the Year 1868] // Zhurnal Ministerstva narodnogo Prosveshcheniia [The Folk Education Ministry Journal]. – 1870. – № 1. – Ch. CXLVII. – S. 1–76.
2. Ob uchrezhdenii stipendii Evgrafa Platonovicha Stakhovskogo v Kievskoi gimnazii [On the Initiation of the Daily Allowance by Evgraf Platonovich Stakhovsky in the Kiev Gymnasium] // Zhurnal Ministerstva narodnogo Prosveshcheniia [The Folk Education Ministry Journal]. – 1870. – № 1. – Ch. CXLXI. – 6 s.
3. Vysochaishye poveleniia [Supreme Commands] // Zhurnal Ministerstva narodnogo Prosveshcheniia [The Folk Education Ministry Journal]. – 1870. – № 1. – Ch. CXLVII. – S. 211–214.
4. Mnenie gosudarstvennogo soveta [The Judgment of the State Council] // Zhurnal Ministerstva narodnogo Prosveshcheniia [The Folk Education Ministry Journal]. – 1870. – № 2. – Ch. CXLVII. – S. 206–210.
5. Vashchenko A. V. Instytut zems'kykh nachal'nykh Rosiis'koi imperii kintsia XIX – pochatku XX st. [The Institute of the State Chefs of the Russian Empire at the End of the XIX – the Beginning of the XX Centuries] : dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.02 / Vashchenko Alla Vasylivna. – Chernigiv, 2002. – 232 ark.
6. Drovoziuk L. M. Osvitnia diial'nist' zemstv Pravoberezhnoi Ukrainy (1904 – 1920 rr.) [The Educational Activity of County Councils in the Right-Bank Ukraine (1904 – 1920 Years)] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / Lidiia Mykolaivna Drovoziuk. – Vinnytsia, 1998. – 196 s.
7. Zakharova I. V. Rol' zemstv u rozvytku narodnoi osvity v Ukraini (1864 – 1917 rr.) [The Role of County Councils in the Development of the Folk Education in Ukraine (1864 – 1917 rr.)] : dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 / Iryna Volodymyrivna Zakharova. – Cherkasy, 2002. – 201 ark.
8. Seiko N. A. Dobrochynnist' u sferi osvity v Ukraini (XIX – pochatok XX stolottia) : Kyivs'kyi uchbovyi okrug [Charity in Ukraine in the Sphere of Education in Ukraine (XIX – the Beginning of the XX Century) : the Kyiv Educational District] : [monografiia] / N. A. Seiko. – Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU, 2006. – S. 228–232.
9. Kashirin D. O popchitel'nom sovete i o tom blagotvornom vliianii, kakoe mozhet imet' sovet na prilichnoe ustroistvo chastnykh uchenicheskikh kvartir v zapadnykh guberniakh [On the Board of Guardians and the Beneficial Influence that the Board can Have on the Decent Organization of Private Pupils' Apartments in the Western Provinces] / D. Kashirin // Zhurnal Ministerstva narodnogo Prosveshcheniia [The Folk Education Ministry Journal]. – 1863. – Ch. CXIX. – S. 7–8.
10. Seiko N. A. Dobrochynnist' u sferi osvity Ukrainy (XIX – pochatok XX stolottia) [Charity in Ukraine in the Sphere of Education in Ukraine (XIX – the Beginning of the XX Century)] : dys. ... dokt. ped. nauk : 13.00.05 / Seiko Nataliia Andriivna. – Lugans'k, 2009. – 668 s.

11. Petukhov E. V. Gimnaziia vysshykh nauk kn. Bezborodko v Nezhyne. 1820 – 1832 (k 75-letiiu so dnia osnovaniia) : istoricheskii ocherk [The Duke Bezborodko Gymnasium of Supreme Sciences in Nizhyn (Dedicated to the 75-th Anniversary from the Establishment Date) : the Historical Outline] / E. V. Petukhov. – SPb. : Tip. Balashova, 1895. – 61 s.
12. Sbornik materialov dlia istorii prosveshcheniia v Rosii, izvlechennykh iz arkhiva Ministerstva Narodnogo Prosveshcheniia [The Collection of Materials for the Enlightenment History in Russia, Extracted from the Archive of the Folk Education Ministry]. – T. III : Uchebnye zavedeniia v zapadnykh guberniiakh [Educational Establishments in the Western Provinces]. 1805 – 1807. – SPb., 1898. – 1186 s.
13. Prikhodskie fundushevye uchilishcha v Yugo-Zapadnom krae : ikh vzniknovenie i sredstva sodержaniia [Parish Benevolent Academies in the Southern-Western Region : their Appearance and the Means of Supplies] // Prilozhenie k Tsyrculariu po upravleniiu Kievskim uchebnym okrugom za 1900 g. [The Supplement to the Circular Letter on the Kyiv Educational District Management for 1900 Year]. – 189 s.
14. Tsyrcularnoe predlozhenie nachal'stvam uchebnykh okrugov o perechisleniiu pozhertvovannykh chastnymi litsami uchebnym zavedeniiam kapitalov v spetsyal'nye sredstva Ministerstva [The Circular Proposal to the Chiefs of Educational Provinces on the Assets Allotment into the Special Ministry Means Donated by the Private Individuals to the Educational Establishments] // Zhurnal Ministerstva narodnogo Prosveshcheniia [The Folk Education Ministry Journal]. – 1873. – № 4 (noiabr'). – Ch. CLXVX. – S. 14–15.

Матеріал надійшов до редакції 26.04. 2012 р.

Сейко Н. А. Проблема благотворительности в Украине на страницах "Журнала министерства народного просвещения" (вторая половина XIX века).

В статье представлен анализ проблемы благотворительности в сфере образования на страницах одного из крупнейших образовательных периодических изданий второй половины XIX века – "Журнала министерства народного просвещения". Определены основные вопросы по развитию благотворительности, поднимающиеся на страницах журнала, место и роль правобережных территорий Российской империи в развитии благотворительности в сфере образования. Обосновано значение "Журнала министерства народного образования" для распространения информации об опыте благотворительной поддержки сферы образования со стороны местных общин и частных лиц.

Seiko N. A. The Issue of Charity in Ukraine on the Pages of the "Folk Education Ministry Journal" (the Second Half of the XIX Century).

The article analyzes the charity issues in the sphere of education on the pages of the most outstanding periodical in the second half of the XIX century – the "Folk Education Ministry Journal". The principal questions are determined on the charity development, raising on the pages of the journal as well as the role and place of the Right-Bank areas of the Russian empire in the charity development in the sphere of education. The notion of the "Folk Education Ministry Journal" for the information diversity on the experience of the benevolent support of the educational sphere on the part of the local communities and private individuals is justified.